

THEODOR SØRENSEN

15. Januar 1839—20. December 1914.

Da C. E. Fenger skrev sin berømte befolkningsstatistiske Afhandling i Medicinsk Selskabs Skrifter I, da Ad. Hannover offentliggjorde sine medicinalstatistiske Undersøgelser, da Kayser efter sine Bidrag til Tabelkommissionens Arbejder udgav sin Bog om Selvmord og senere „Om Arbejdets Ordning“, var det højt ansete Lægenavne, der nu gjorde sig kendte ogsaa indenfor den statistiske og nationaløkonomiske Litteratur. Men fra en ukendt Provinslæge udsendtes for femog-tredive Aar siden et lille graat Hæfte paa fire Ark „Et Bidrag til Belysning af Købstadarbejderes Vilkaar“ (i Kommission hos C. A. Reitzel, København 1880). Hæftet skaffede sin Forfatter et socialstatistisk Navn, der ved de følgende Arbejder blev af stedse større Vægt, og, hvad der var betydningsfuldere, det stats sociale Arbejde her i Landet vandt en Personlighed, der som Pioner og som Leder har haft vidtrækkende Indflydelse i dets første vanskelige Decennier.

Th. Sørensens Skrifter om Købstadarbejderes og om Markarbejderes Kaar (1880—81), om Ulykkestilfælde under Arbejde (1882) og om Dødelighedens Af-

THEODOR SØRENSEN

15. Januar 1839—20. December 1914.

Da C. E. Fenger skrev sin berømte befolkningsstatistiske Afhandling i Medicinsk Selskabs Skrifter I, da Ad. Hannover offentliggjorde sine medicinalstatistiske Undersøgelser, da Kayser efter sine Bidrag til Tabelkommissionens Arbejder udgav sin Bog om Selvmord og senere „Om Arbejdets Ordning“, var det højt ansete Lægenavne, der nu gjorde sig kendte ogsaa indenfor den statistiske og nationaløkonomiske Litteratur. Men fra en ukendt Provinslæge udsendtes for femog-tredive Aar siden et lille graat Hæfte paa fire Ark „Et Bidrag til Belysning af Købstadarbejderes Vilkaar“ (i Kommission hos C. A. Reitzel, København 1880). Hæftet skaffede sin Forfatter et socialstatistisk Navn, der ved de følgende Arbejder blev af stedse større Vægt, og, hvad der var betydningsfuldere, det stats sociale Arbejde her i Landet vandt en Personlighed, der som Pioner og som Leder har haft vidtrækkende Indflydelse i dets første vanskelige Decennier.

Th. Sørensens Skrifter om Købstadarbejderes og om Markarbejderes Kaar (1880—81), om Ulykkestilfælde under Arbejde (1882) og om Dødelighedens Af-

hængighed af de økonomiske Forhold og Beskæftigelsen (1884—85) er for Indholdets Vedkommende overfløjede af Westergaards Arbejder, Statistisk Bureaus Publikationer og de Erfaringer, der nu foreligger offentliggjorte i Aarsberetningerne fra Arbejderforsikringsraadet. Men de vil bevare hans Navn som en metodisk og ædruelig Forsker, der blandt de første herhjemme gennem Individualundersøgelser søgte at skabe en solid Basis for Kendskabet til de sociale Forholds Sammenhæng med Liv og Død, og de er paa en ejendommelig Maade prægede baade af Tiden og af Manden.

De er prægede af Tiden. Queteletsk Storstatistik med vidtgaaende Slutninger var ifærd med at vige for konkrete Undersøgelser, der holdt sig til Jorden og ikke vilde gabe over mere, end de kunde magte, og den sociale Statistik trængte sig paa, fordi det sociale Spørgsmaal ikke mere lod sig afvise med, at vi alle er „Arbejdere“ eller med at „de fattige skal stedse være iblandt Eder“ o. l. Samfundets Pligt til at gribe ind overfor de sociale Nødstilstande — der skærpedes samtidig med øgede Overklasserigdomme — blev tvingende, og en Trang til at undersøge Tilstandenes hvordan for derefter at gaa til Bodemidlernes hvorledes meldte sig.

De er prægede af Manden. Thi ihvorvel Lægen Sørensen syntes det Hobro Borgerskab saa god en Bedsteborger, at han sattes ind i Bestyrelsen for Byens konservative Klub, saa var han i Stilhed en social Demokrat med dybtgaaende Interesser for de arbejdende Klassers Ve og Vel; dette gav hans Forskersans Sporen til at undersøge deres Forhold, og det gjorde ham sidenhen til en virksom Kæmper for deres Krav paa

de Omraader, hvor han havde sin Interesse og fik sin Indflydelse.

Han kaldtes i 1885 til København som Medlem af den da nedsatte Arbejderkommission. Her gjorde han fortrinlig Fyldest, ikke blot ved Udarbejdelsen af en statistisk Fremstilling af Ulykkestilfælde under Arbejde, men ogsaa ved sin vægtige Deltagelse i Forhandlingerne. Han var f. Eks. stedse paa den Side, der ikke ansaa Sygekasserne gjort for Lægerne, men omvendt. Da saa langt om længe en af Frugterne af Kommissionens Arbejder, Sygekasseloven, færdiggjordes af Regering og Rigsdag (1892), var Sørensen den selvskrevne Sygekasseinspektør.

Men der var lige ved at komme en Mand med en Slæde i Vejen. Det var Sørensen selv, han vilde ikke. Han befandt sig saa vel i Hobro med sin Lægevirksomhed og sine litterære Arbejder, at han ikke ønskede Skifte, København tiltrak ham ikke. Der maatte da Pression til, det maatte foreholdes ham, at det var hans Pligt, og at Faneflugt ikke gik an. Til sidst gav han efter. Han fortrød det ikke, og det viste sig, at der var handlet rigtigt ved at faa ham til at paatage sig Hvervet. Han passede det og passede til det saa godt, som man har kunnet ønske sig.

Th. Sørensens Vægring ved at flytte fra Hobro til København og her blive kgl. Embedsmand var ham saa ægte ligt. Han manglede ikke den Selvfølelse eller rettere den Selvsikkerhed, som Viden om, at man har Indsigt i den Sag, der foreligger en, giver. Men han havde en hjertelig ringe Interesse for ydre Væsen, og han holdt af at være en fri og uafhængig Mand. Hans Almeninteresser var store, hans Krav til Livet

for eget Vedkommende beskedne. Han kunde bedre have undværet Sygekasseembedet end det ham.

Hans Embedsvirksomhed som Sygekasseinspektør og senere som Arbejdsløshedsinspektør optog ham helt i de sidste Aartier af hans Liv. Nu og da offentliggjorde han en Afhandling i Nationaløkonomisk eller andre Tidsskrifter, men hans litterære Arbejde af Betydning var dog i det væsentlige afsluttet. Hans Interesse for Nationaløkonomi og Statistik vedblev imidlertid at være levende, han var en god Læser og Tilhører, men optraadte kun sjældent aktivt.

Th. Sørensen var i det hele en litterært interesseret Mand — fra den Tid, da Specialet ikke dræbte Folks Almendannelse —, og han var derfor ogsaa indendørs en fornøjelig Mand, god til Samvær. Ikke blændende og ikke spændende, men fuld af Hygge og Forstaaelse, med en vis baade udtalt og uudtalt Sarkasme. Mest holdt han dog af Drøftelser om de sociale Spørgsmaal.

Flittig til det sidste, døde han — lykkeligt for ham — i Stigbøjlen. Mindet om denne Arbejdets, Arbejdernes og personlig trofaste Ven skal holdes i Ære!

Marcus Rubin.

Ved Doktor Sørensens Begravelse stod en Repræsentant for de anerkendte Sygekasser og Arbejdsløshedskasser, Hovedkasserer A. Johansen, frem og bragte ham en sidste Tak, som han sluttede med de Ord: „Saa længe vore Institutioner leve, skal dit Minde leve, knyttet til dem“. Hvor mange danske Embedsmænd kan vel efterlade sig et saadant Mindesmærke som de to sunde, kraftige og i selve Folket dybt bundende

Institutioner, som Sygeforsikringen og Arbejdsløshedsforsikringen her i Danmark er. Næppe mange! Men der er næppe heller mange, der har haft Doktor S.'s Lykke til at komme som den rette Mand paa den rette Plads i det rette Øjeblik. Det var for saa vidt fuldt forstaaeligt, naar han sagde om sig selv: „Jeg har været en lykkelig Mand, og jeg har kun Grund til at være taknemlig“, og naar han sagde det, var det vel ogsaa først og fremmest paa denne Harmoni mellem hans Evner og hans Gerning han tænkte, thi hans offentlige Liv var ingensinde nogen Dans paa Roser, ingen fredelig Nyden af letvunden Anerkendelse.

Det var Organiseringen af den danske frivillige Sygeforsikring og af den paa frivillige Sammenslutninger byggede Arbejdsløshedsforsikring, der var Hovedopgaverne i Doktor S.'s Livsvirksomhed. Og han var den fødte Organisator. Han havde dennes sikre Sans for Forskellen mellem det væsentlige og det uvæsentlige, og han havde Organisatorens betydningsfulde Evne og Vilje til at søge og finde Medarbejdere. Disse søgte han først og fremmest i de Samfundslag, til hvis Gavn hans Gerning skulde være, og af dem blev han ikke træt af at lade sig belære, ligesom han heller aldrig var bange for, naar han mente, at hans Sag stod sig derved, da at lade dem træde i Forgrunden paa Bekostning af ham selv. Naar dansk Syge- og Arbejdsløshedsforsikrings Historie skal skrives, er der mange Navne, som skal nævnes foruden Doktor S.'s; men han stod som Midtpunktet, som den centrale Kraft, i hvis Hænder alle Traadene mødtes, og som den, der altid var rede til at give fuld Indsats i den ene Sag, om hvilken han samlede sig.

Om Doktor S.'s Betydning som Sygekasseinspektør er ovenfor skrevet, hertil skal da endnu føjes nogle Bemærkninger om den anden Virksomhed, som han helligede de sidste Aar af sit Liv. Han overtog Embedet som Arbejdsløshedsinspektør i en Alder af 68 Aar efter indtrængende Opfordring fra flere Sider; men han gik til denne Opgave med faa Illusioner og mange Bekymringer, dog blev den ham til stor Glæde. Paa et Tidspunkt, da de i Udlandet gjorde Forsøg paa at organisere en offentlig Arbejdsløshedsforsikring var strandede overalt undtagen i Gent, og da man i Gent kun stod med de første famlende Forsøg, tog Doktor S. Sagen op til praktisk Gennemførelse her hjemme, efter at han først som Medlem af „Alderdoms- og Invaliditetskommissionen“ havde øvet en væsentlig Indflydelse paa den Lov, paa hvilken Gennemførelsen skulde baseres. Hans bestemte og fra Begyndelsen af aabent og gentagne udtalte Forudsætning for denne Sags Realisation var, ¹⁾ at Forsikringen blev frivillig overfor Loven, ²⁾ at Forsikringen byggedes paa Fagforbundenes allerede bestaaende Arbejdsløshedskasser og paa Forbundenes fortsatte Støtte af disse, ogsaa efter den Udskillelse af dem, som Loven maatte forlange, og ³⁾ at Tilskudssystemet ordnedes efter samme Principer som ved vor Sygeforsikring, altsaa med Tilskud i Forhold til Medlemmernes Bidrag og ikke i Forhold til de udbetalte Understøttelser, saaledes som Tilfældet er under Gentersystemet. Den Opgave, der her paahvilede ham, var at føre Fagforenings-Kasserne ind under Loven, at faa gennemført den Adskillelse mellem de to Institutioner, som Loven forlanger, og at faa Kassernes Vedtægter, hvis Regler for fleres Vedkommende havde lang Tradition og var

byggede op under stadig og intim Paavirkning af det paagældende Fags praktiske Krav, bragt i Overensstemmelse med Loven, og alt dette uden dog nogensinde at hidføre det Brud mellem Fagforening og Arbejdsløshedskasse, som han ansaa for skæbnesvangert for den sidstnævntes Udvikling. Det var som en Dans mellem Æg, og Doktor S. havde navnlig til Begyndelse Brug for al sin Indsigt, Energi og utrættelige Vilje til at vinde Forstaaelse af de nye Forhold. Senere, da han i Arbejdsløshedsnævnet fandt lojale og skattede Medarbejdere, gik det lettere; men indtil det sidste var det en Kamp mod mangehaande Vanskeligheder og Fordomme. Imidlertid havde han den Glæde at se sin Stræben bære Frugt; han efterlod en Institution i rig og kraftig Udvikling.

Doktor S.'s store Indsigt paa forskellige Omraader førte ham ind som Medlem af adskillige Kommissioner og Raad. Han var, som ovenfor anført, Medlem af Arbejderkommissionen af 1885, af Tuberkulosekommissionen af 1901, af Alderdoms- og Invaliditetskommissionen af 1903, og endelig var han med en Afbrydelse af to Aar Medlem af Arbejderforsikrings-Raadet fra 1898 og indtil sin Død.

Om Doktor S.'s Deltagelse i disse Kommissioners Møder fortæller Departementschef Vedel, at han var bestandig livlig og interesseret, i Diskussionerne uforbeholden og respektløs, altid holdende fast paa den røde Traad, som han nu havde fundet sig i Sagen, og som han følte stemmede med sin Livsanskuelse; i personlig Omgang var han usnobbet og godmodig. Kun naar der som Resultat af de førte Forhandlinger blev Spørgsmaal om Udarbejdelsen af Lovforslag,

viste han ringe Interesse, eller her var i ethvert Fald hans Interesse den rent negative, at der ikke maatte staa noget, som kunde hindre, at der senere lagdes den efter hans Opfattelse rette Mening ind i Lovene. Lovene selv var ham overhovedet af sekundær Betydning; det vigtigste var, hvem der administrerede dem, og hvorledes det gjordes.

Hans Interesse for Formaliteter var i det hele ringe. I sit Embede overlod han altid den Slags Ting til Kontoret. Dette gav undertiden udenforstaaende det Indtryk, at han manglede Aarvaagenhed, og at han lod Tøjlerne glide over paa andre Hænder. Intet kunde være mere fejlagtigt! Hans Opmærksomhed var usvækket, og hans Haand laa fast om Tøjlerne indtil kort før hans Død.

Som Embedsmand stod Doktor S. i det allerbedste Forhold til det ham overordnede Ministerium, Indenrigsministeriet, hvor han var anset og elsket af alle — trods hans store Selvstændighed. I dagligt Samarbejde var han altid god, og han kendte ikke til Smaalighed. — Som Menneske var han et af de sjældne Fund, som man synes gør Livet Umagen værd. Thi han var en stærk og hel Personlighed, dertil fordomsfri og dybt redelig.

Social-politisk var Doktor S. en overbevist Tilhænger af den frivillige Forsikring i Modsætning til Tvangsforsikringen. Og han var det først og fremmest paa Grund af Frivillighedens store pædagogiske Betydning for den arbejdende Klasse. Han sagde: „Naar den socialistiske Stat kommer, og jeg tror, den vil komme, saa skal den frivillige Social-Forsikring have dygtiggjort Arbejderne til de Opgaver, der da ligger for

dem. Den arbejder i det fremtidige Samfunds Interesse.“

Men det Synspunkt, der laa bag al hans Gerning, det var dette, at der er en Samfundets Uretfærdighed, og den skal Samfundet raade Bod paa, ikke ved Lapper, men ved Reformer. Og paa den Sag satte han den sidste Halvdel af sit Liv ind, og fuld Indsats gav han, her som overalt.

Clara Black.
